

BUTLETI ARQUEOLÒGIC

· PUBLICACIÓ · DE · LA · REIAL · SOCIETAT · ARQUEOLÒGICA · TARRACONENSE ·
EPOCA III | GÈNER - FEBRER 1925 | NUM. 23

LES RUÏNES ROMANES D'ALTAFULLA

El Sr. J. M. Boronat i Recasens des de la premsa s'ha adreçat al Dr. Joaquín Balcells i a mí, segurament per suposar que, com a estiuejants a Altafulla ens son conegudes, de les ruïnes romanes que es troven en el lloc de 'ls «Munts» i altres pròxims de dit terme.

Certament dites ruïnes les havíem visitades diferents vegades i no hem desistit de ferne una exploració en regla. Aquesta intenció es la que ens havia deturat de publicar-ne cap nota. L'amable al·lusió del Sr. Boronat exigeix que, sense la pretensió de ferne cap estudi seriós, que exigiria un aixecament de plans i treballs d'excavació impossibles de moment, donem a conèixer les nostres observacions acompanyant-les de quelques fotografies.

Al lloc dels «Munts» en el turó proper al «Fortí» que compren els camps anomenats «Sema», es veuen restes ben clares d'una vila amurallada qual entrada devia estar d'espatlles al mar i de cara a l'actual vila d'Altafulla. Desde el camí que d'aquest darrer lloc porta a la platja del Fortí i que acaba a la colònia en formació «Vora Mar», puja un camí entre les roques vers un lloc aon comença una muralla en la que hi han ben visibles dos torreons de planta semicircular. Es fa difícil seguir el perímetre de la ciutat per estar casi tot colgat sota els conreus. Dels torreons esmentats en surt un altra pany de paret bastant llarc, adosat al qual hi ha una cambra

estucada de roig que algú buidà fa temps. Dintre el perímetre de la ciutat es veuen en la part mes alta del terreny les restes d'una cambra amb volta de mig canó encare en peu i ja prop de la platja tocant als terrenys que urbanitza el senyor Macaya en la colònia de «Vora Mar», es troba la ruïna d'un àngul, d'una construcció que degué tenir mes d'un pis, molt desfeta. Per aquesta part propera a la platja es aon hi ha el reste de basament de columna que esmenta el Sr. Boronat en el seu article.

La construcció de tots els restes de paret que es veuen és feta amb pedres bastant petites unides amb morter, en particular al tros de muralla i als torreons en els que el morter tapa a voltes bons trossos de la paret. La continuació de la muralla després del darrer torreó sembla ser de formigó. Per la part aon cal suposar l'entrada de la vila, les roques formen una mena de plataforma i el camí d'accés sembla a voltes tallat a la roca.

El Sr. Boronat esmenta troballes de ceràmica en particular «terra sigillata», nosaltres hi hem trobat també restes d'altres espècies i fins trossos de «dolia». També parla dit senyor de fragments de lucernes, vidres i objectes de coure, a la vegada que de materials rics de construcció, com fragments de marbre, fragments d'estuc i un fragment de marbre treballat, en el que creu poderhi distingir un tros de cama com en actitud de correr. Els fragments d'estuc, de marbres i de vidre també els hem recollit nosaltres i realment fan pensar en una vila d'alguna importància.

Tocant ja al mar, sota el fortí i arribant-hi l'aiga que sembla haversen endut bon tros, hi han

unes construccions com de piscines, esmentades en un llibre manuscrit que conserva l'actual senyor Rector d'Altafulla, Mossèn Josep Lombart, i que es deu a un dels seus antecessors. Dites possibles piscines tenen a voltes el solament fet de picadis, altres de mosaic ordinari. Per sobre d'aqueixes piscines es veu un mur que sembla de contenció de les roques del fort.

A mes d'aitals restes de població semblen abundar en els voltants d'Altafulla les canteres romanes, a mes de les conegudes del «Mèdol», i que no sabem que s'hagin esmentat mai. Detràs del poblat dels «Munts» i en la part mes alta hi han dos canteres constituïdes per dos espais ovalats producte de l'extracció de la pedra i que tindran una trentada de metres de diàmetre cada una, veint-se, com al Mèdol, molt clares les sevals de la talla dels carreus que d'allí es tregueren i dels tascons amb que es picaba la pedra, aixís com l'inici de carreus abandonats.

Mes lluny del fortí i tocant a la mateixa platja en una petita cala que es troba en direcció a la Torredembarra hi han dos canteres mes petites que les dels «Munts». A mes tocant a la via del tren i prop de l'encreuament del camí de Tamarit i la via, per lo tant bastant abans d'arribar al «Mèdol» es veuen diferents canteres petites, ço que fa suposar que la explotació de la pedra als volts d'Altafulla degué ser molt intensa. Qui sab si la població dels Munts degué la seva existència a aquestes explotacions i que a ella hi visqueren els empresaris i trevalladors d'aitals canteres.

Altres restes romanes en els volts d'Altafulla es redueixen a la troballa de mes de 600 monedes del Baix Imperi que esmenta el llibre manuscrit alludit abans i que es degué fer en 1905 al lloc anomenat «Canet» (1), aixís com una ara amb relleus en els que es veuen una mena de palmera i un raïm, aixís com una inscripció il·legible que encare es conserva a sota l'abadia d'Altafulla.

Prop d'aquesta població hi ha doncs un important nucli de restes romanes que continuen els que entre Tarragona i el «Mèdol» es troben en tanta abundància prop de la via romana que en molts llocs és encare ben visible i sovint tallada en la roca. Mes al N. d'Altafulla ja no sabem d'altres restes que l'Arc de Barà i altres de població que tenim notícia que s'han trobat prop de Sant Vicens.

(1) El Sr. Boronat cita dels voltants d'Altafulla també «monedes que semblen gregues».

Creiem per ara inútil fer hipòtesis respecte al nom que poden tenir aitals poblats. El rector d'Altafulla autor del llibre manuscrit de l'Arxiu parroquial, apunta possibilitat de que la població dels Munts fos la Palfuriana, que als Itineraris és la primera que trova la via més al N. d'Altafulla. La distància dels Itineraris no correspon a la d'Altafulla i Miller, (1) ha cercat per aixó Palfuriana mes al N., semblant que pot trobarse més aviat vers Sant Vicens. Aquest darrer lloc tindria en son apoi el ser un lloc de creuament de camins tant vers Tarragona, com vers les parts de Reus i de Valls, el Penadés i la costa.

L'esmentat rector d'Altafulla fa conjectures sobre el nom de Semma, dels camps propers al Fortí d'Altafulla, nom que creu derivat de *Cenna*, el qual suposa un patrici romà que seria el constructor del castell del Fortí. A part d'ignorar quin fonament pugui tenir la identificació de Semma amb «Cenna», el Fortí és una construcció moderna que no passa del temps de la guerra dels francesos, época a la que es deuen les fortificacions que en relació amb el siti de Tarragona hi han mes al S. d'Altafulla. No obstant a les parets del Fortí hi han carreus romans que poden haver-ho sigut portats del poblat dels Munts.

No creiem tampoc prudent llençar-se a fer conjectures sobre la major analogia de «Cissa», «Cesse» i «Cose» amb «Semma», que apunta el Sr. Boronat.

Heus aquí noves dades que mostren quan i quan resta per a fer en l'estudi de la nostra arqueologia romana, un dels capitols mes atrassats de la de la nostra terra, i que ha trobat a casa nostra menys conreudors. Si podem dir que la Prehistòria i l'Arqueologia mig-aval tenen conreudors que estudien els llurs problemes amb el criteri i l'utilitat de la ciència moderna, per a l'Arqueologia romana no comptem actualment casi bé amb ningú. Després dels treballs dels epigrafistes del segle XVIII, de l'Hernández Sanahuja i els arqueòlegs tarragonins que han estudiat sobre tot l'Arqueologia local, als que cal afegir l'estudi del Sr. Domènech i Muntaner sobre Centelles, dels treballs d'epigrafia de'n Hübner i del P. Fita i de l'estudi de conjunt del Sr. Puig i Cadafalch i els seus col·laboradors en el primer volum de llur «Arqueologia romana catalana», al costat del qual es pot posar el Corpus de la escultura del «Conventus tarraconensis» de l'Albertini, es pot

(1) Itineraria romana. Römische Reisewege an der Hand der Tabula Peutingeriana, (Stuttgart, 1916).

dir que no s'ha fet gran cosa. Es una llacuna que cal omplinar en l'estudi del nostre passat i un deure que Catalunya té de complir.

P. BOSCH GIMPERA.

HISTORIADORES TARRACONENSES

CONFERENCIA (*)

*leída en el Salón de Sesiones de la
Excmo. Diputación Provincial
en el 17 de Junio de 1923*

GRANDES eran mis deseos de encontrarme entre vosotros al cabo de tantos años de ausencia y tiempo ha hubiera realizado estos anhelos a no haber mediado múltiples circunstancias, — obligaciones parentorias, enfermedades y achaques de la vejez, — que me vedaron gozar del sumo placer y del consuelo que para mí significa respirar el aire y contemplar el cielo de mi patria querida, jamás olvidada, antes bien más recordada a cada etapa de mi existencia.

Nada se ha borrado de cuanto ya desde la infancia quedó grabado en mi mente y entre esas cosas siempre presentes se cuenta nuestra Arqueológica. Era muy niño aún cuando me sentía lleno de curiosidad al contemplar los restos guardados en sus armarios y vitrinas ya en aquel lejano tiempo en que estaba modestamente instalada en el caserón llamado la *Cartuja*, inmerso al convento de las Monjas de la Enseñanza, y llegado a mozo constituía una de mis mayores satisfacciones la visita a los locales en que todavía están instaladas.

Permitidme evocar también el recuerdo del ilustre patriarca D. Juan Francisco Albiñana, a quien conocí en mi infancia, sin haberseme olvidado su elevada estatura, y su voz velada de D. Juan de Querol, del que fué insigne obispo de Astorga, Dr. D. Juan Bautista Grau, de Hernández Sanahuja, a quien nunca se agradecerá bastante lo que hizo por la conservación de nuestras antigüedades, de D. José María A. Torres, José Salvio Fábregas, el Dr. D. Antonio Mia, el marqués de Montoliu, José Ixart, Emilio Morera y el

(*) Con la publicación de esta conferencia saldamos una deuda contraída con nuestros lectores, y ofrecemos un justo y sencillo homenaje de amor y de respeto al difunto amigo, conciudadano y escritor inolvidable, a manera de último y póstumo tributo.—N. de la D.

que fué mi venerado Pastor y amigo entrañable Excmo. e Itmo. Sr. Dr. D. Antolín López Peláez, inolvidable Arzobispo de esta diócesis, todos ellos, con tantos otros, de feliz memoria en la vida de esta corporación.

Bien hubiera deseado yo hablaros de alguno de los innumerables puntos de Arqueología a que se presta el pasado de la *Magna Tarraco*, puesto que no empieza, como otras historias, en la Edad Media, sino que se remonta a antes, a muchísimo antes, pero carezco de toda competencia para ello, puesto que no basta la afición sino que se requieren conocimientos especiales que no poseo, y recordando cuan fecunda ha sido nuestra ciudad en hijos ilustres: eminentes prelados, generales, arquitectos, escritores, marinos, naturalistas, matemáticos, ingenieros, químicos, artistas y sobresalientes en todos los ramos de las ciencias y las letras, permitidme me haya fijado en sus historiadores, no creyendo extralimitarme si aparte de los nacidos en el recinto de nuestra urbe evoco también la memoria de otros que vieron la luz en otras partes, pero siempre en tierras cuya cabecera geográfica e histórica es Tarragona: nuestro Campo, el Priorato, la Conca de Barberá, el antiguo Condado de Prades, el Bajo Panadés, tarraconenses en suma, prescindiendo de la actual división provincial o de los confines de las antiguas veguerías.

Y ahora, antes de entrar en materia, permitidme que apele a vuestra benevolencia, pues nada os traigo original o nuevo, pero ya que no he podido serlo, acoged esta conferencia como una humilde demostración de mi amor, jamás entibiado, a Tarragona.

Sólo por presunción podemos suponer que debieron florecer en esta metrópoli doctos historiadores en la época romana, como florecieron insignes médicos, bastando recordar a Antonino Musa, en tiempo de Augusto. Época feliz fué aquélla, tal vez la única en que España haya gozado de plena prosperidad, pues sí dentro de Roma y sus aledaños se dejaba sentir la autoridad, o si se quiere el despotismo de los Césares, siempre en guardia contra los patricios, en cambio no podía ser mayor la independencia de las provincias, como era el caso en la Tarraconense, que no tenía el menor motivo para quejarse como en tiempo de los procónsules de la República y de los primeros años del cesarismo, contenidos des-